

Covid-19 Özel Sayısı

STRATA: İLİŞKİSEL SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Dört aylık yaygın süreli dergi

(Hakemli akademik dergi)

İmtiyaz Sahibi: Phoenix Yayınevi adına Ünal Sevindik

Genel Yayın Yönetmeni: Ali Esgin

Sayı Editörü: Vefa Saygın Öğütle & Tolga Ulusoy

Kitap Değerlendirme Editörü: Funda Sönmez Öğütle

stratadergikitapinceleme@gmail.com

Editörler Kurulu: Güney Çeğin, Vefa Saygın Öğütle, Ali Esgin

Yayın Kurulu: Özlem Akkaya, Polat S. Alpman, Alim Arlı, Özgür Arun, Ozan Aşık, Aslıhan Aykaç Yanardağ, Özgür Budak, Barış Büyükokutan, Sinan T. Gülhan, Fırat Mollaer, Nazlı Ökten, Nadir Suğur

Bilim ve Danışma Kurulu: Feyza Ak Akyol, Erhan Akarçay, Aksu Akçaoğlu, Bekir Balkız, Didem Danış, Saniye Dedeoğlu, Koray Değirmenci, Ayşe Durakbaşa, Gökçen Ertuğrul, Aylin Görgün Baran, Neşe Gurallar, Mehmet Nuri Gültekin, Barış Gürsoy, Meltem Karadağ, Sevcan Karcı, Alp Yücel Kaya, Onur Kınlı, Hüseyin Köse, Ceren Lordoğlu, Esra Can Mollaer, Meral Özbek, Ahmet Özcan, Gülbin Özdamar Akarçay, İbrahim Şirin, Ümit Tatlıcan, Çağdaş Üngör, Elif Yeneroğlu, Egemen Yılıgür, Mesut Yücebaş

Strata Sekreteryası: Hilal Sevlü, Tolga Ulusoy

Covid-19 Özel Sayısı: Kasım 2020, Ankara.

ISSN: 2667-6079

Yönetim Yeri:

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1. Kızılay/Ankara

Tel: 0 312 419 97 81 pbx • Faks: 0 (312) 419 16 11

Phoenix Yayınevi

©Phoenix Yayınevi Tüm Hakları Saklıdır.

www.phoenixyayinevi.com

Baskı: Tarcan Matbaacılık Yayın. San.

Sertifika No: 25744 İvedik köy mah. İvedik cad. No: 417/ A

Yenimahalle/ANKARA Tel: (0312) 384 34 35

Dağıtım: Siyasal Kitabevi

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1 Kızılay/Ankara

Kapak tasarım ve dizgi: Gamze Uçak

İletişim Adresi:

www.stratadergi.com

info@stratadergi.com.tr

strata@strata.com

*Bu dergide yayımlanan makaleler, yazarlarının sorumluluğundadır.

Editörün Takdimi: Vefa Saygın Ögütle & Tolga Ulusoy	5
Dayanışma Ekonomileri Üzerine Aslıhan AYKAÇ	21
Yaşlanma ve Yaş Ayrımcılığı Üzerine Özgür ARUN	47
Bilgi, Entelektüel ve Hakikat Üzerine Nazlı ÖKTEN	83
20. Yüzyılda Akademinin Dönüşümü Üzerine Alim ARLI	107
Gezegen Çapında Kentleşme Üzerine Sinan Tankut GÜLHAN	135
Suriyeli Göçmenler ve Sosyal Eşitsizlik Üzerine Polat S. ALPMAN	167
Ekmek, Hastalık, Savaş ve Devlet Üzerine Özgür BUDAK	195
COVID Sonrası Dünyayı yersiz yurtsuz bir 'gözetimsel bakış' üzerinden yeniden okumak Gülbin Özdamar AKARÇAY	223

Koronavirüs Sonrası Uluslararası İlişkilerde Ticaret Savaşları ve Küreselleşmenin Durumu Salih SOYSAL	239
Pandemi Sürecinde Suriyeli Mültecilerin Dijital Medyada Temsili: Ali El Hemdan Olayı Mehmet BORAN	257
Koca as a Performer: An Analysis of Fahrettin Koca's Social Performance during the first term Coronavirus Pandemic Ceyda ALTIKARDEŞ	281
COVID-19 ve Müzik: Wind of Change? Gökmen ÖZMENTEŞ	301
Sosyal İzolasyonda Yemek Tarifleri, Kültürel Hepçillik ve Gıdanın Failliği Büşra ESER	321

Suriyeli Göçmenler ve Sosyal Eşitsizlik Üzerine

Polat S. ALPMAN

Deşifre: Velat ÇOĞAÇ

COVID-19 ve sosyal eşitsizlik başlığı altında doktora ve yüksek lisans öğrencilerinin katılımıyla tertip ettiğimiz açık derslerin bu haftaki sunumunu sevgili Polat S. Alpman ile gerçekleştirdik. İnsan olmak ile yurttaş olmak arasında arafta kalan Suriyeli göçmenlerin tanımsız kalabalıklara dönüşmelerinin öyküsünü konuştuk.

Polat S. Alpman konuşmasının temel savını şu şekilde özetliyor: “Sosyal eşitsizlik ve ayrımcılık gibi bir konuyu; vatandaşlık, ulus devlet, kimlik, mültecilik, sınıf gibi kavramlar üzerinden incelerken dönüp göçe bakmak zorunda kalmamız bildiğimiz yerleşik sandığımız bütün kavramların belli dinamiklere dayandığını ve hareket halinde olduğunu gösteriyor. Böylesi bir değişimden hiçbir şey kolaylıkla kurtulamaz. Bu nedenle sosyal teorinin teoriye ilişkin ilk sorusunun da değişmeye başladığı yere eriştik ve bu 20. yüzyıldaki bütün sosyal bilim pratiğinin günümüzde bir işe yarayıp yaramadığını göstermesi bakımından da mühim bir mesele. Örneğin bugün yaşanan COVID-19 salgını denilen ve sağlık krizi zannettiğimiz şeyin siyasal bir kriz olduğunu fark ettiğimiz anda bu yüzyılın sosyal hareketler dinamiğini de anlamış olacağız.”

Vefa Saygın Ögütle: COVID-19 salgını ve sosyal eşitsizlik temalı açık derslerimizde bu hafta, Suriyeli göçmenler meselesi üzerinden Polat S. Alpman ile konuşacağız. Kendisini kısaca tanıtayım. Kendisi Yalova Üniversitesi’nde öğretim üyesi, sosyolog. Göç Araştırmaları Derneği’nin kurucu üyelerinden. Aynı zamanda Strata Dergisi’nin de yayın kurulu üyelerinden. Çeşitli dergilerde yayınlanmış makaleleri ve yayınları mevcut bildiğiniz üzere. Polat S. Alpman’ı doktora tezinin yayınlanmış versiyonu olan *Esmer Yakalılar*’dan bu yana, toplumsal sınıf olgusunun farklı tahakküm mekanizmalarıyla, örneğin ırk, etnisite, din ve kimlik gibi farklı tahakküm mekanizmalarıyla toplumsal sınıf olgusunun ilişkisi temelinde yaptığı çalışmalardan tanıyoruz, çok büyük oranda. Böyle söylersek, genel anlamda doğru olur değil mi hocam?

Polat S. Alpman: Gayet doğrudur, evet.

Vefa Saygın Öğütle: Göç araştırmalarına dönük ilgisini bir yanıyla bu temanın bir devamı olarak görmek mümkün. Fakat diğer yanıyla, mültecilik olgusunun aynı zamanda sınıf yapısına ve ulus-aşırı bir bağlama taşınması, bu tartışmayı sadece ulus-devlet sınırları içerisinde bir sınıf tartışması olmaktan çıkartıp bizzat ulus-devlet rejimlerinin kendisini ve dolayısıyla bunların dayandığı yurttaşlık rejimlerini sorunsallaştıran bir bağlama taşıyor. Sanıyorum sevgili Polat'ın yapacağı konuşma da çok genel olarak buralarda, bu minvalde olacak. Şimdi sözü kendisine bırakıyorum. Buyur Polat.

Polat S. Alpman: Herkese merhaba. Ben de bu nazik davetiniz için çok teşekkür ediyorum. Burada bulunduğum için çok memnunum. Biraz süreyi gözeteerek isterseniz hızlıca konuya girelim. Sonrasında uzun uzun tartışırız. Vefa'nın sosyal teoriye olan ilgisini de bildiğim için sosyal teoriyle başlayalım. Tartışmaya oradan, daha doğrusu bunun bizdeki hikâyesinden biraz bahsetmek istiyorum.

Türkiye'de sosyal teinin gelişmesine ilişkin birçok hikâye var ama biz, bundan nasıl söz edebiliriz, gibi bir soruyla başlayacağım ve bunun için Geç Osmanlı münevverlerine kadar gideceğim. Tartışmaya onların, bir tür entelektüel moda diyebileceğimiz, her fikre hızlıca kapılma eğilimleri ile başlayacağım. Gerçekten de baktığımız zaman 19. yüzyıl erken dönemlerinde Osmanlı münevverleri, Osmanlı aydınları içerisinde sosyal teori söz konusu olduğunda birçok farklı entelektüel modanın olduğunu görüyoruz. Örneğin Spencer'ın şakirtleri, Durkheim'ın müritleri diye uzatabileceğimiz listeler var. Aslında bu eğilim, yani sosyal teoride moda akımlara kapılma eğilimi, erken Cumhuriyet dönemi aydınlarında da vardı. Onlarda, bir anlamda, bu yeni rüzgârlara kapılmaya çok açıktı. Bu eğilimin birçok nedeni var. Buradan başlamak istiyorum, yani neden bizde böyle, neden bizde sosyal teori meselesi gerçek anlamda bir entelektüel ve akademik alanın problemi haline gelemiyor?

Bunun devletle ilgili nedenleri var, akademinin özerk olamamasına ilişkin birtakım meseleler var ama bundan daha önemli olan ya da en az bunlar kadar önemli olan şeylerden biri de geç modernleşme ve bu geç modernleşmenin neden olduğu sosyo-politik ve sınıfsal çelişkiler. Bu çelişkilerle harmanlanmış sosyal alanlar içerisindeki akademik ve entelektüel düşünce, sadece taklit edilen ya da en azından moda olarak benimsenen akımlara dönüşüyordu.

Anlatmaya çalıştığım meseleyi bir anekdotla, Ahmet Mithat Efendi'nin oğluna vasiyeti ile temellendirmeye çalışayım. Ahmet Mithat Efendi, oğluna vasiyetinde şöyle söylüyor: Ya bir şeyi çok iyi bileceksin, onda derinleşeceksin ya da her şeyden biraz, gerekirse nakisalarla, eksikliklerle ama yüzeysel olarak her

şeyi bileceksin, ya bir şey çok iyi bileceksin, derinlemesine bileceksin ya da her şeyi biraz bileceksin, diyor. Hemen arkasından da şunu söylüyor: “Biz şu an ikincisini yapmak zorundayız, yani az ve yüzeysel de olsa her şeyi bilmek zorundayız ama sen oğluna ilkin tavsiiye edeceksin” diyor.

Ahmet Mithat Efendi'nin bu anekdotunun, bizim tartışmamız açısından nasıl bir önemi var? Biz bunu niye önemsiyoruz? Çünkü bu ruh halinin, hâlâ, bugün bir biçimde Türkiye'deki bilim yapma pratiğine egemen olduğunu düşünüyorum. Ahmet Mithat Efendi'nin evladına böyle bir tavsiye vermesini neden olan koşullar neydi? Buna, geride kalmış olmanın telafi edilmesi için çabalamanın bir türü diyebiliriz. Bir hızlanma arzusu, öndekini yakalama ihtiyacı. Bu geç kalmış olmanın, geride kalmış olmanın; bilgide, bilimde, teoride zayıf, eksik, yetersiz olmanın; hızlanarak, acele ederek varılabilecek, yetişilebilecek bir yer olduğuna ilişkin, sapkın diyebileceğimiz arzu beraberinde şunu getirdi: Türkiye akademisi, Türkiye'de bilimsel bilginin yapılma biçimi, bilim pratiğinin kendisine ilişkin hürmet, insanî saygı, buna ilişkin sevgi gibi duygularla bu işe yanaşmadı. Yani bilme arzusu diyebileceğimiz, gerçekten merak etme, bir şeyin künhüne, inceliklerine, detaylarına vakıf olma, onun içerisinde derinleşirken onunla beraber başka ufuklara ulaşma gibi temel hasletlerden uzak kaldı. Bu nedenle Türkiye'deki klasik soru “ne işimize yarayacak” sorusudur. “Bize trigonometri öğretiyorsunuz ama bu bizim ne işimize yarayacak?”

“Ne işimize yarayacak” sorusu; aslında bütün bir entelektüel alanın ve akademik alanın hâlet-i ruhiyesine hâkim bir soru. Hatırlarsınız, sosyal medyada da çok dolaşüyor, Gülten Akın'ın bir şiiri var, “kimsenin vakti yok durup ince şeyleri anlamaya.” Gülten Akın'ın bunu yazdığı tarih, elbette Ahmet Mithat Efendi'den yüz sene sonra ve elbette şiirin kendisi ile bu vasiyet arasında bir ilişki kuramayız, ancak, bunların dayandıkları ruh halini açıklamak için birbiriyle buluşturulabilir. Evet, hâlâ ince şeyleri anlamak için kimsenin vakti yok. Kimse durup bir şeyde derinleşmek, bir şeylerle gerçekten uğraşmak istemiyor.

Konu sosyal teori olduğunda, anlatmaya çalıştığım bu zihniyet, başta akademi olmak üzere sanattan siyasete bütün sosyal alanlarda egemen. Yani sahanda yumurta yerine “sunny side up” demek, sadece sonradan görmelik ya da gör-güsüzlük değil, derinleşmemenin populus denilen geniş kalabalıktaki görünümlelerinden biri, demeye çalışıyorum. Bunu birçok farklı biçimde tartışabiliriz.

Tartışmayı buradan başlatmanın bir nedeni var. O da göç olgusunun Türkiye'de çok özel bir deneyim olarak tecrübe edilmesi. Elbette her toplumda, her dönemde göç gibi sosyal olgular vardı, var olmaya devam edecek. Ancak Tür-

kiye sıra dışı ve özel bir deneyim yaşıyor. Olağan koşullar altında, böylesi bir deneyim yaşamakta olan bir ülkenin, sosyal teorinin konuyla ilgili çok farklı araçlarını kullanması ve akademisinden çok yoğun, derinlikli bilimsel çalışmaların ortaya çıkması gerekir ve bunlar büyük olasılıkla interdisipliner olurdu. Yani coğrafya ile kimyanın ve antropolojinin bir araya gelip ortaya çıkarttığı çalışmalardan söz ediyorum, buna benzer araştırmaların, çalışmaların ortaya çıkmış olması beklenir. Bizde böyle olmadı. Bizde göç meselesi, sosyal bilimin ve sosyal teorinin bir malzemesine, sahici bir ilgi alanına dönüşmedi, dönüşemedi. Bu akıl alır bir şey değil, yani bu anlattığım şey başka bir ülkede yaşansa, inanılmaz verimli, mümbit bir bilimsel bilgi ortamı oluşur, bütün akademik çalışmaların biçimini ve içeriğini değiştirirdi. Bizde böyle olmadı. Bunun yerine bol bol Avrupa Birliği'nden fon toplayan STK'lar türedi.

Vefa da başlarken söyledi, göç ve sosyal eşitsizlik konusu benim asıl ilgi alanım. Ben göç alanında çalışan biri değilim, hiç ilgim olmadı. Göç biraz benim elime yapıştı. Benim çalıştığım ve ilgilendiğim alan, sosyal eşitsizlik ve ayrımcılık diye tanımlayabileceğimiz bir alan. Sınıflar, devlet, ideolojiler içerisinde dolaşarak, olup biteni anlamaya çalışıyorum.

Bu göç hadisesi başladığında, bu alana bazı arkadaşlarımla vesilesiyle dâhil oldum, uzun süre alanı öğrenmeye çalıştım ve şunu fark ettim. Göç alanındaki önemli konulardan biri, sosyal eşitsizlik ama bu eşitsizlik sadece göç süreciyle ve göçmenlerle ilgili değil. O toplumun sosyal alanlarında var olan güç ilişkileri ile -burada biraz Bourdieucü analize başvuralım- farklı alanlardaki farklı sermaye biçimlerinin üretmiş olduğu güç birikimleriyle doğrudan ilgili ve ilişkili. Eğer göç ve sosyal eşitsizlik ile ilgili tartışacağımız kavramların ya da anlamaya çalışacağımız olguların, yaşamakta olduğumuz döneme ilişkin ne anlama geldiğine yönelik bir soruşturma yapmaya çalışıyorsak, o zaman vatantaşlık, ulus devlet, kimlik, mültecilik ve sınıf olarak isimlendirilen kavramların, bugün hangi olgulara karşılık geldiğini ve bunların sosyal gerçekliğinin analitik karşılığını, hayatın içerisinde aramaya başlayabiliriz demektir.

Bunlar arasında kurucu olan bir kavramla başlayıp tartışmayı devam ettirmek istiyorum, eşitsizlikle başlayacağım, daha doğrusu eşitlik kavramı ile başlayacağım ve ne aradığımızı, yani buradaki sosyal meseleye ilişkin ne aradığımızı sorgulamaya çalışacağım. Bir soru sorayım ve devamında da cevaplayayım, bu soru etrafında düşünerek başlayabiliriz. Aynı olan şeyler arasında eşitlik arayabilir miyiz? Yani birbiriyle aynı olan şeyler arasında eşitlik arayabilir miyiz? Cevap veriyorum, hayır, çünkü bunlar zaten aynı. Aynı olan şeyler arasında eşitlik aranamaz. Demek ki, eşitlik düşünmenin konusuysen bile, yani başlangıç itibarıyla de bir kural olarak farklı şeyler arasında aramak zorunda. Eşitlikten söz ettiğimiz yerde, aslında söz ettiğimiz şeyin kendisinin adı

'fark'tır, bir fark olacak. Bu fark, o iki şey arasında herhangi bir imtiyaz üretmeyecek, eşitliği bozan her şey imtiyaz olarak isimlendirilebilir. Eşitlik sağlanabilmesi için imtiyazlara neden olan süreçlerin önüne geçmek gerekir. İşte, hikâyenin özü aslında buradaki soruna dayanıyor, çünkü doğada eşitlik (aynı zamanda eşitsizlik) yok. Doğada olmayan bu eşitlik ideali, insanın var olduğu yerde gündeme gelebilen bir talep, yani biz bunu uyduruyoruz. Bunu biz uydurduğumuz için bu kadar yoğun bir çatışma ve çelişki var ortada. Neden uyduruyoruz, çünkü imtiyazlara neden olan bir eşitsizlik durumu somut olarak ortaya çıktı, kendi sosyal düzenini inşa etti ve bunu mümkün tek sosyallik biçimi olarak dayattı. Eşitlik, buna yönelik itirazın dile getirilme biçimidir.

Eşitlik bir talep olarak tarihsel, toplumsal bir talep olarak devam ediyor. Eşitlik arayışının, yani farklı olan şeyler arasındaki imtiyazların ortadan kalkmasına dönük arayışın, birtakım tarihsel uğrakları var. Bunlar arasında en bilinenlerinden biri olan *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'*nden bahsedeceğim. Bildiğiniz üzere, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, bugün neredeyse dünyadaki birçok ülkenin kabul ettiği, bir tür kurucu metin. Şunu söylüyor: insanlar insan olmaktan dolayı eşittir.

Bu beyannamenin hem maddelerini, hem içeriğini, hem de yazıldığı dönemde ortaya çıkma nedenlerini, neleri kapsadığını neleri dışarıda bıraktığını uzun uzun tartışabiliriz. Ancak en azından ilke olarak şu konuda anlaşalım: Bu beyanname, farklılıklar arasındaki imtiyazları ortadan kaldırmak için tarihsel bir girişim ve bir adım, önemli bir adım. Kendisini dayandırdığı, hepimizin uzun uzun tartışabileceği, birtakım ilkeler var. Kendini bu ilkelerin evrenselliği ve bunu insan olmak ile gerekçelendiriyor. Peki, bir an bu önermeleri kabul edip cebimize koyalım, sonuçta böyle bir iddia var.

İnsanî eşitlik meselesinin ardından ikinci olarak vatandaşlık meselesinden söz edelim. Bu da bir başka eşitlik iddiası. Vatandaşlık ya da yurttaşlık dediğimiz şey; bir teritorya üzerinde yaşayan farklı özelliklere sahip insanların, örneğin farklı kültürlerin, farklı dillerin, farklı dinlerin, farklı kimliklerin hepsinin tek bir kimlik etrafında birleştirilebileceği, tanımlanabileceği ve tanınabileceği iddiasına dayanıyor ve vatandaşlığı da buradan kuruyor. Yani hepimiz, bu topraklarda yaşayan kişiler olarak, vatandaş olmak bakımından eşitiz diyoruz. Bu da ikinci iddia. İnsan olmak bakımından eşitiz, vatandaş olmak bakımından eşitiz.

Bu eşitlik anlatısını bozan, bütün bu anlatıyı sorunlu hale getiren şey ise sınıf. Sınıf, eşitsizliğin yapısal ifadesi olarak karşımızda duruyor ve sosyal teori içerisindeki... bu şimdilik kenarda dursun. Şöyle diyelim, literatürdeki tartışmalara baktığımızda sınıflı olmaktan kaynaklanan eşitsizlik ile bu eşitsizlikler

dışındaki eşitlikler arasındaki çatışmanın çözümlenemediğini görüyoruz. Bir taraftan eşitliğe ilişkin birçok düzenleme yapılırken, toplumsal mücadeleler sürdürülürken, diğer taraftan eşitsizliğin sürekli ve yapılaşma eğiliminde hareket ettiğini görüyoruz ve günümüzde yaşadığımız birçok kriz bu çelişkilerin giderilememesinden kaynaklanıyor.

Peki, bu neye neden oldu? Bunun neden olduğu çelişkilerden uzun uzun bahsetmek mümkün. Ancak şu ilginç geldiğimiz noktada iki eşitlik arayışının, yani evrensel insan hakları ve yurttaşlık, eşitliği insan olmaya, insanı da yurttaş olmaya indirgedi. Bu meselenin çok uzun zaman ve bambaşka bağlamlarda tartışıldığını gördük ama burada, bu konuyu göçmenler üzerinden tartışacağız.

Farkların önemsizleştirildiği ve tek bir tanımın ya da tanınmanın egemen hale geldiği bir siyasal alan düşünün; bu alanda bütün normlar, söz ettiğim kurucu ilkelerle biçimlendirilmiş. Burada artık insan dediğimizde uyruk sahibi kişilerden söz eder hale geldik. Devletler, yurttaşlarını insan olarak kabul ettiklerini beyan etmek için Sözleşmeyi imzalıyor. 'Gerçek' insanın yurttaş olarak tanınması, insan dediğimiz -ki bu haymatlos olabilir, devletsiz topluluklar olabilir, mülteciler, sığınmacılar olabilir ya da herhangi bir nedenden dolayı göç eden kişiler olabilir- şeyin tanımını kuran bir içeriğe sahip. Yani tabiiyet-siz/uyruksuz, uyruğundan kurtulmaya çalışan, uyruğunu kaybetmiş ya da uyruğu tanınmayan birçok kimlik ve kültürel grupların, bu gerçek insan tanımından dışlanmasına neden oldu.

Şimdi, yeni durumda şöyle bir kategori ortaya çıktı. Yurttaş diye bir şey var ve kendi aralarında farklılıklar var. Yurttaş olamayanlar ya da yurttaş olsalar bile yurttaşlıkları makbul olmayanlar var, bunlara şimdilik insan diyelim. İşte burada, bu yurttaş ile bu insan arasında bir boşluk ortaya çıktı. İnsan ama yurttaş değil ve yurttaş olmamasından dolayı ortaya çıkan fark, ikisi arasında bir boşluk oluşturuyor. Peki, bu boşluk nasıl kapatılacak? Kapatılmak istendiğini kim söyledi? Tam tersine, yurttaşlığın bile eşitlik sağlamadığı bir yerdeyiz.

'Yurttaşlığın radikalizasyonu' diyebileceğimiz bir süreç çalışıyor burada. Eşitlik sağlayıcı ve Aydınlanmacı yurttaşlık konseptinin çalışmadığı bu aşamada; özellikle günümüzde tecrübe ettiğimiz yurttaşlık biçiminin radikalleştirilmesi ile bir tür otantik-yerli-milli kimlik inşasının, yurttaşlığın önüne geçtiğini görüyoruz. Bahsettiğim şey sadece Türkiye için geçerli değil, bugün bahsettiğimiz mesele küresel bir eğilim olarak ortada. Rusya denilen memlekette Ortodoks Slav kimliğinin güçlendiğini görüyoruz. İşte Macaristan'da, Brezilya'da,

Amerika'da vesaire... Bu eğilimin nedenlerini anlamak lazım, yani bu otantik-yerli-milli kimliğin.

Otantik dememin nedeni şu: Bu yurttaşlık tipi, kimliğini geçmişte bir yere bağlama ihtiyacı hissediyor. Bir tür seçkinlik arayışı var orada, bende bir töz, bir öz var ve bu öz, kadim bir öz. Neredeyse tarihsiz denebilecek kadar kadim bir öz. O öz, bugün tecessüm ediyor, cisimleşiyor, ortaya çıkıyor. Yani sadece vatandaş olmak yetmiyor artık, bu otantik-yerli-milli kimliğe girilmesi lazım. Böylelikle şunu söyleyebiliriz: İnsan ile yurttaş arasındaki boşluk milliyetçilik tarafından dolduruluyor. Bu dolgu, aynı zamanda yurttaş olamayan insanları dolgunun dışında tutmaya yarayan bir duvar. Geçen yüzyıldan farklı olarak yurttaşlar bile kendi aralarında artık eşit değilken yurttaş olmayanların gelip yurttaşlık temelinde eşitlik talep etmesi, yani insan olduklarını deklare etmeleri, onların biyolojik niteliklerini sosyo-politik bir niteliğe dönüştürmüyor. Bu nedenle milliyetçilik, eşitliği bozan ve eşitsizliği norm haline getiren bir dolgu malzemesi olarak bütün sosyal alanlara yeniden döşeniyor.

Çok hızlıca teorik bir çerçeve çizmeye çalıştım, meselenin birinci kısmı bu, buradan tartışacağız. Egemen kavramını da, otorite kavramını da buradan hareketle tartışacağız. Devleti de, yurttaşlığı da buradan... Burası aslında sadece sosyolojinin ilgi alanı değil, biraz da gündelik hayatımızda olup biten pratikleri içeren bir mesele.

İkinci kısma geldik, göç meselesi. Hızla hikâyenin öncesini atlayıp yaşamakta olduğumuza geliyorum. 2011'den beridir bir süreç yaşadık. Milyonlarca insan, belirli bir tarihsel aralıkta çeşitli ülkelere dağıldılar. Bunlardan bir tanesi de Türkiye. Açıkçası hiçbir devlet, ulus-devlet rejiminin egemen olduğu hiçbir yerde, hiçbir egemen devlet sınırlarını böyle açmaz. Tarihte bunun bir örneği yok, olmayacak da, çünkü sınır dediğimiz şey, zaten iki temel prensip üzerine çalışır, içeridekini salmamak, dışarıdakini almamak. Siz, bunlardan herhangi birini ihlal ettiğinizde sınırı ortadan kaldırmış olursunuz. Sınırı sadece pasaport ve vize olarak düşünmemek lazım. Sınır, aynı zamanda malların ve hizmetlerin de hareket etmesi demek ve bu o ülkedeki sınıflar açısından çok önemli ve radikal bir değişim demektir. Yani sizin ürettiğiniz bir mala eşdeğer bir malın; sizin sınırınızdan hiçbir vergiye, gümrüğe tabi olmadan geçmesi demek, sizin iç pazarda bambaşka rekabetlerle karşılaşacağınız anlamına gelir. Ya da hepimizin defalarca duyduğu "göçmenler işimizi elimizden alıyor" tantanası, tam da bunun içerisinde bir yere oturuyor. Sınırdan milyonlarca insan girdikten sonra, Avrupa'da ve Türkiye'de çeşitli tepkiler ortaya çıktı, hepimiz buna tanık olduk.

Göç süreci bir kere başladıktan sonra geri döndürülebilir bir süreç değildir. Bosna Savaşı'ndan bir örnek vereyim. Bosna'da Hırvatlar, Sırlar, Boşnaklar birbirine girdiler 1995'te. Çok ağır insan hakları ihlalleri yaşandı ve Boşnakların bir kısmı Almanya'ya kaçıp sığındı. Savaş bittikten sonra Almanya, kendisine sığınan Boşnaklara para yardımı yaptı ve artık güvenli hale gelen Bosna'ya geri gönderdi. Kısa süre içinde Bosna Hersek'e giden göçmenlerin hemen hepsi Almanya'ya geri döndü. Göç, böyle bir süreçtir. Genellikle tek yönlüdür, siz bir yerden ayrılmaya başladığınızda, artık geldiğiniz yerden vazgeçerek o yolculuğa başlarsınız.

Türkiye'de de süreç böyle oldu ve az evvel anlattığımız hadiseler, Türkiye'deki göçmenlerin gündelik tecrübelerini içerir hale geldi. Nedir bunlar? Yurttaş olamamak, insan kalamamak arasındaki o Araf'a sıkışıp, orada insan olmaktan kaynaklanan hiçbir haklarının olmadığını biz böyle anladık. *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*, aslında 'insan' namına herhangi bir şeyi koruyan bir sözleşme değilmiş; bu sözleşme yurttaşlar ile ilgiliymiş, bunu gözümüzle de görmüş olduk. Yurttaş olmayanları koruyan hiçbir şey yok orada, hiçbir kurum, hiçbir uluslararası bağlayıcılığı olan mekanizma, hiçbir şey yok... işte, burada, Ege Denizi'nde ölüyorlar ve kimse hiçbir şey yapmıyor, hiçbir sorumlusu da yok. Göçmenler, kolaylıkla öldürülebilir olanlar.

Bunu coronaya getireyim, süre daralıyor. Corona hadisesi de, bu sürece benzemekte ve bu süreçle doğrudan ilgili. Elbette ki devletlerin hepsi, Türkiye'de buna dâhil -hatta en başarılı örneklerden biri-, kendi ülkelerine gelen göçmenlerin, mültecilerin, sığınmacıların sağlığa erişimleri ile ilgili birtakım düzenlemeler yaptılar, yapmak zorundalar. Çünkü sağlık, şu anda tecrübe ettiğimiz gibi, sadece hastaların sorunu değildir. Sağlık, şu an sağlıklı olan ancak her an hastalanması muhtemel olanların da sorunudur. Engels'in *Konut Sorunu*'nda anlattığı da buna benzer bir şeydi. Neden burjuvazi bir anda halk sağlığını keşfetti, çünkü bulaşıcı hastalıklar var ve bunlar zenginlere de bulaşıyorlar. Öyleyse kimsenin bulaşıcı hastalıklara yakalanmamasını sağlamak lazım. Özetle göçmenler zaten birçok ülke tarafından sağlık güvencesi almış kişiler.

Ancak Corona örneğinde gördüğümüz gibi sağlık açısından birtakım korunma tedbirleri söz konusu olduğunda ve bu korunma tedbirleri birtakım imtiyazlarla, yani farkların bir anda bizi birbirimizden ayırabileceği mekanizmalarında devreye girmesiyle ortaya çıktığında, ne olacak? Cevap çok basit. Bunu Butler sayesinde biliyoruz, yani birilerinin ölebileceği, birilerinin öldürülebileceği bir düzenin, modern dünyada egemen olduğunu zaten biliyoruz. Butler'ın örneğindeki gibi bir transseksüel kolaylıkla öldürülebilir, Corona örneğinde olduğu gibi bir göçmen de kolaylıkla ölüme terk edilebilir. Bu kişiler, yaşamları herhangi bir değer içermeyen; öldüklerinde de yas tutulmasına

gerek olmayan kimseler. Bu kişiler öldüğünde hiçbirimizin bundan dolayı kendisinde bir eksiklik, noksanlık hissetmesine gerek yok. Bir transseksüelin ya da bir göçmenin öldürülmesi, bizim insanlığımızdan -hatırlarsanız insanlığı yurttaşlığa eşitlemiştik- herhangi bir şey kaybetmemize neden olmuyor. Dolayısıyla bunlar ölebilirler, bunların ölmesine göz yumulabilir.

Burada hikâye bize dönüyor. Göz yumma, görmezden gelme imtiyazına sahip olanlar ve olmayanlar olarak bizler. Şu anda da tecrübe ettiğimiz gibi, göz yumma imtiyazına sahip olarak hayatımızı sürdürmeye devam edebiliyoruz ve sadece devlete sesleniyoruz. Diyoruz ki; bak, bu senin sorumluluğun. Devlet de diyor ki, benim öncelikli sorumluluğum yurttaşlara. Kabaca hikâyenin özü bu.

Türkiye, göç çalışmaları için emsalsiz bir ülke, dünyada bir örneği var mı, bilmiyorum. Bu emsalsizlik sosyal teorinin oluşturulabilmesi için hepimize muhteşem imkânlar sunuyor. Şu anda çok ciddi bir blokaj var ve iktidarın, doğrudan doğruya siyasal mekanizmanın, bu alanda girilmesini istemediğini biliyoruz. Yani göçmenlerle çalışmasını istemiyorlar. Bu bir problem... Sosyal bilimcilerin de isteksizliği var. Yani zannedildiğinin aksine, sosyal bilimciler de bu alanda çalışmaya çok istekli değiller. Üçüncüsü, yurttaşlar göç ile ilgilenmek ve göçmenleri, mültecileri, sığınmacıları duymak, duyurmak istemiyor. Yani göç, Türkiye'de gündelik hayatımızın merkezinde duran bir konu olmasına rağmen -kişisel deneyimimle biliyorum- bunu okumak, öğrenmek, bilmek, anlamak, takip etmek istemiyoruz. Bizim için cazip, cezbedici konulardan biri değil. Ne yapmak lazım?

Hani daha en başta anlattığım bir mesele vardı ya... Bu memlekette de gerçekten sosyal teorinin yapılabileceğine -bunun bir tarafı olarak- tartışmalara özne olarak dâhil olabileceğine ilişkin özgüvenimizi restore etmemiz lazım. Bunu biraz ciddiye almak lazım. Göç, bunun için çok iyi bir başlangıç noktası olabilir.

Sabırla dinlediniz, teşekkürler.

Vefa Saygın Öğütle: Polat S. Alpman'a bu sunumu için teşekkür ediyoruz. Şimdi soru-cevap kısmına geçiyoruz. Buyurun arkadaşlar.

Velat Çoğaç: Ben başlayabilirim hocam. Hocam öncelikle sunumunuzdan ötürü teşekkürler. Şimdi sunumunuzda aslında öncelikle bahsettiğiniz bir alan vardı, sağlık alanı da dahil birçok alandan bahsettiniz. Ama özellikle sağlık alanına değindiniz. Hele ki güncelliğini bu kadar sıcak tutuyorken. Benim değineceğim nokta şu. Yani sağlık alanında şu anda bir şekilde bütün ülkeler panik halinde. Bu panik halinde aslında bir tavır alma durumları da söz

konusu. Şimdi bu baktığımız noktada, bu tavır alma ile beraber, aslında barındırdığı bir panik, bir tavır alma durumu, sonuç itibarıyla liberal demokratik ulus devletler ile milliyetçi otoriter devletler arasında bir seçim mekanizmasını da gün yüzüne çıkarıyor. En azından benim gördüğüm kadarıyla. Sorum şu ki: Tam da bu noktada, acaba bir öngöründe bulunursak, üstü küllenmiş otoriter faşizm mi, yoksa daha radikal anlamda bir demokrasi mi bizleri bekliyor acaba?

Polat S. Alpman: Bu, tabii tartışılıyor, siz de takip ediyorsunuz. Birçok düşünür, sosyal bilime emek veren birçok insan, bu meseleyi anlamaya çalışıyor. COVID-19 salgını, siyasal alandaki güç ilişkilerini nasıl etkileyecek, nasıl biçimlendirilecek? Bu da aslında beraberinde şunu getiriyor. Bugün COVID-19 salgını bir sağlık krizi olarak tecrübe etmiyoruz. Siyasal kriz olarak tecrübe ediyoruz. Yaşadığımız, deneyimlemekte olduğumuz sürecin bütün hikâyesi; siyasal krizin çeşitli boyutlarıyla şekilleniyor.

Bununla ilgili kehanette bulunamayız ama önce sağlık sisteminden söz edeyim. Çünkü bu konudaki en ciddi endişe, nüfusun oran olarak düşük, fakat sayıca yüksek bir kısmının hastanelere müracaat ettiğinde sağlık sisteminin çökmesi. Hepimizin şu anda evde olmasının nedenlerinden bir tanesi de bu. Bulaşıcılığı düşük tatalım, zamana yayılım ve hastanelerin sağlık hizmeti çökmesin. Bunun eleştirisini ve analizini uzun uzun yapabiliriz. Yani sağlığın bir kamusal hizmeti mi yoksa olarak alınıp satılabilen bir “meta” mı olacağına ilişkin, bunun neo-liberal sağlık politikasının neden olduğu bütün bu eşitsizlik biçimlerinin eleştirisini yapabiliriz. Bunlar başka tartışmalar...

Otoriter devletlerin bu salgın süreciyle mücadele etme pratiği ile demokratik devletlerin bu salgın süreciyle mücadele etme pratiği ise bir güç meselesi, siyasal rejim meselesi değil. Siyasal rejimlerinin niteliği ile ilgili bir problem yok ortada. Sahip oldukları paranın, sahip oldukları sağlık çalışanlarının, sahip oldukları sağlık ekipmanlarının ve bu salgınla mücadeleyi koordine edebilecek donanımlı kişilere sahip olup olmama ve bu iradeyi gösterme pratiğini ilişkin bir problem. Biraz daha açayım. Çin’in, ülkenin belirli bir kısmını kapatıp orada sokağa çıkma yasağı ilan etmesi, bütün çalışma yerlerini kapatması, bütün insanlara kendisinin erzak götürmesi vs. ve bir haftada hastane inşa etmesi bir güç meselesidir. Güney Kore'nin milyonlarca test kitinin çok kısa bir sürede neredeyse bütün yurttaşlara uygulayabilmesi bir güç meselesidir. Almanya'nın, Avrupa'nın ortasında ve bütün Avrupa'ya yayılmışken kendini izole etmeyi başarıp, salgınla çok başarılı bir mücadele sürdürebilmesi bir güç meselesidir. Türkiye'de hafta sonu sokağa çıkma yasağı ilan edilip hafta içi çalışmaya devam edilmesi de bir güç meselesidir. Dolayısıyla bunu siyasal rejimlerin niteliğine ilişkin bir tartışmaya indirgemek, aslında bu siyasal krizi

örtmek anlamına geliyor. Bizim odaklanmamız gereken şey bu süreç değil, bu sürecin devamı ama bu sürecin devamının nasıl biçimlenebileceğine ilişkin ne söylersek söyleyelim, spekülasyon olmaktan öteye geçemeyecek. Çünkü elimizde hiçbir şey yok. Sadece biz de tecrübe ediyoruz. Bilmiyorum, cevap verebildim mi?

Velat Çoğaç: Anladım hocam anladım, teşekkürler.

Polat S. Alpman: Rica ederim.

Vefa Saygın Öğütle: Bu mesele, aslında en genel meselenin merkezini teşkil ediyor. Şu eklenebilir. Güç meselesidir, evet, fakat aynı zamanda gücün nasıl örgütlendiği ile de ilgili bir meseledir. Dolayısıyla, belki de örgütlenme problemlerini de konuşmak gerekiyor. Yani neo-liberal devlet yapılanmasının belli taleplere duyarsız olmasıyla ilişkili de veya buna ilişkin, bu tarz taleplere ilişkin, bir hazırlığın veyahut böyle bir sorumluluk hissetmemesinin burada pay olduğu belki söylenebilir.

Polat S. Alpman: Kuşkusuz. Birbirini bütünleyen şeyler olarak kabul ediyorum bunu. Yani gücün örgütlenmesi, güç olarak ifade ettiğimiz şeyin bileşenlerinden biridir, öyle olmalıdır. Şöyle diyelim, öncelik vermekten söz ettiğimiz anda bütün devletler, otoriter olsun olmasın bütün devletler, önce populusa bakar, yani kalabalığa, kalabalığın rızasına bakar. O rızayı almak, yapacağı her şeyi yapabilmeye devam edebilmesi için önemli ve gerekli ama şimdi bunu, yani o rızayı gözetmenin de koşulları var. E para yoksa bazı şeyleri yapamazsın. Bu çok anlaşılır bir şey. Ya da çarkların durmaması gerekiyorsa, çarklar durduğunda, senin bütün siyasal sistemin ağır bir kriz yaşayacaksa, evet, kimse kusura bakmasın, birilerinin ölmesini göze alacaksın ve bunda hiçbir sorun olmadığını anlatacaksın. Birileri ölür ve ölümler de böyle devam eder.

Vefa Saygın Öğütle: Tamam, başka sorusu olan var mı arkadaşlar?

Hilal Sevlü: Ben şöyle bir şey söyleyeceğim hocam. Şimdi, Polat Hoca anlatırken işte ulus-devletin aslında söylemlerinden bir tanesinin de “benim sorumluluğum aslında yurttaşlara, yurttaşlara karşı sorumluyum.” Tabii dünyanın birçok yerinde böyleydi ama Türkiye’de biraz daha farklıydı durum. Özellikle siyaset daha farklı işliyordu. Hatta bu benim sorumluluğum yurttaşlara ifadesini, yerliler daha farklı yorumladı. Yani aslında yurttaşlara değil de göçmenlere. Yani sizin sorununuz göçmenlere. İşte sahada olup biten şeylerden bir tanesi de şeydi: “devlet göçmenlere yardım ediyor.” Tabii bu COVID-19 salgınından sonra sahadaki son durum nedir, bilmiyorum ama hâlâ, kısmen de olsa böyledir. Ancak bizim göçmenleri de şu anda düşünmemiz için, bir araya gelmemiz için acaba bu eşitsizliği daha çok işte sınıf meselesi üzerinden mi

düşünmemiz lazım? Sağlık konusunda, sağlık hizmetlerinden yararlanamayan birçok yurttaş var aslında, bir taraftan göçmenler de var. Zaten göçmenler geldiklerinde de uzun bir süre geçici koruma kimlikleri olmadığı için zaten merdiven altı kliniklere gidiyorlardı. Çok fazla sağlık hizmetlerinden yararlanamıyorlardı. Yani bu nasıl sağlanabilir, biz topyekün, işte bu olup bitenler gerçekleşirken göçmenleri ve diğer eşitsizlikten mustarip olan grupları nasıl bir arada düşünebiliriz?

Polat S. Alpman: Çok kısaca tarihsel bağlam hatırlatması yapayım. Hilal yaptı aslında önemli ölçüde ama tartışmayı takip edebilmek açısından belki buna ihtiyaç duyarız. Açık sınır kapısı politikası uygulanmaya başlandığında buna dönük itirazlar, ilk elden şöyle kesilmişti hatırlarsanız, “onlar Muhacir, biz Ensar’ız.” Dini bir motifle karşılanmıştı bu eleştiriler ve bize bir sorumluluk yükliyordu. Size gönderdiğim linklerden Nilgün (Toker) Hoca’nın yazısını tavsiye ediyorum, bu sorumluluk bahsinde. Yani yurttaş ve sorumluluk kısmı ile ilgili o yazıya bakarsınız. Ensar ve Muhacir kavramsallaştırması gerçekten de işe yaradı, bunu görmek lazım. Fakat bunun işe yaramasına uygun bir ortam vardı. Yani bütün izlediklerimiz, gördüklerimiz, tanık olduğumuz şeyler böyle bir “afet” karşısında duyarsız kalmayı çok zorlaştırıyordu. Ancak takdir edersiniz ki çok kısa süre içerisinde bu Ensar ve Muhacir tanımlamaları önce suiistimal ve istismar ilişkisine, sonra da bir sömürü ilişkisine dönüştü, en nihayetinde de bir nefret ilişkisine dönüştü.

Önce bu insanlara yardım edildi. Ardından bu insanlardan birçok farklı biçimde faydalanıldı, halen de devam ediyor. Sonra da bu insanlar ötelenmeye ve itilmeye başlandı. “İstemiyoruz onları” diye bağırılmaya başladılar. Öyle ki, bu istememe hali mahallelerde çatışmalar halinde ortaya çıktı. Yerel seçimlerde ve genel seçimlerde hükümete tepki halinde ortaya çıktı vs. Böyle bir hikâyesi var.

Peki, buna dönük olarak, bu sürece ilişkin söz, yetki, karar sahipleri ne yaptı, yani hükümet ne yaptı? Toplumda yükselen bu nefrete ilişkin ne yaptı? Aslında o da çok hızlı bir biçimde bu dili kullanmaya başladı. Hatırlar mısınız, bilemiyorum, yerel seçimlerde -İstanbul seçimleri- Binali Yıldırım ve Ekrem İmamoğlu var, meseleler tartışılıyor. Konu göçmenlere geldi. Ekrem İmamoğlu, belediyede bir masa kuracağız, bir mülteci masası kuracağız ve sorunları buradan çözmeye çalışacağız, gibi bir şeyler dedi. Binali Yıldırım ise “canımızı sıkmasınlar, canımızı sıkarlarsa kulaklarından tutar atarız” dedi. Şimdi Ensar-Muhacir söyleminden canımızı sıkmasınlar, kulaklarından tutar atarız söylemine geçiş, aslında hükümetin zaten yükselmekte olan ve muhalefetin de epey köpürttüğü bu nefret dilinin bir yansımasıydı.

Fakat buna rağmen, bu tabloya rağmen söylenmesi gereken bazı şeyler var. Evet, devletin göçmenlere yardım ettiği algısı var ama bu eskisi kadar güçlü değil sanırım. 1) Türkiye'de, Avrupa Birliği fonlarından alınan yardımlar Kızılay eliyle göçmenlere dağıtıldı. Bu kişi başına 120 lira gibi çok düşük bir para ama en azından bir yardım var, burada. 2) Sağlık sistemine göçmenlere entegre etme bakımından gerçekten Türkiye'den beklenmeyecek bir sosyal politika uygulaması var. Genel Sağlık Sigortası diye bir sigorta var. Hepimizi kapsayan ve bu göçmenleri de kapsıyor. Bunların içerisinde aynı zamanda Göçmen Sağlığı Merkezi adı verilen GSM'ler kuruldu. Yanlış hatırlamıyorsam sadece İstanbul'da 30'u aşkın sayıda GSM var ve göçmenler bu sağlık merkezlerine gidebiliyorlar. Bir de Hilal'in de bahsettiği, kendi aralarında kurdukları bir tür merdiven altı sağlık merkezleri var. Ayrıca sivil toplum örgütlerinde verilen sağlık hizmetleri, örneğin Fatih'te ve birçok yerde. Onlar da Suriyeli ve sağlık hizmetleri veriyorlar.

Bunları göz ardı etmemek lazım, tamam. Ancak bu uygulamaların hiçbiri Türkiye'deki göçmenlerin eşit, onurlu, haysiyet sahibi insanlar olarak burada var olmasını kolaylaştıran şeyler değil. Anlamamız gereken şey şu, milyonlarca insan var, bakın milyonlarca insan... Bunların, rakamı abartıyorum, yüz bin tanesine diyorsun ki "sen çalışabilirsin. Sen bu ülkede ekmeğini kazanabilirsin. Herhangi birimiz gibi ev kiralayabilirsin işte barınmanı, beslenmeni, eğitimi yani herhangi birimiz gibi yaşamaya devam edebilirsin." Yaklaşık yüz bin kişiye... Kalan insanların hiçbirine bu hakları vermiyorsun, çalışma izni vermiyorsun ve bunu yerli iş gücünü korumak adına yapıyorsun. Türkiye ekonomisinin zaten yüzde 60'ı kayıt dışı, bu göçmenlere çalışma izni verilmediğinde mülteciler bu kayıt dışı ekonominin içerisine iyice görülmez bir halde ve göçmen nüfusu olarak girmiş oluyor. Bu sefer o kayıt dışı alanda, yani en alttakilerle ağır bir çatışma dinamiği ortaya çıkıyor, çünkü pastadan elde edilen pay azalmış oluyor. Göçmenlerin çatışma yaşadığı kişiler orta sınıf, hatta alt-orta sınıf değil ki, biz gündelik hayatımızda göçmenlerle ne sıklıkla bir araya geliyoruz? Gerçekten onlarla karşılaşan ve göçmenlerin karşılaştığı kesimler alttakiler ve onlar, bu çatışmanın bütün yükünü ve ağırlığını karşılıklı olarak tecrübe ediyorlar.

Haliyle seçmen grupları üzerinde bir araştırma yapıyorsunuz. Suriyelileri sorduğunuzda; CHP'lilerin yüzde 84'ü Suriyelileri istemiyor, AK Parti'nin yüzde 65'i MHP'nin yüzde 70'i, HDP'nin de yüzde 75'i. HDP, Türkiye'de kimlik meselesinden dolayı en fazla ötelenen kesimin partisi değil mi? Normalde göçmenlerle empati kurması beklenir, değil mi ama öyle olmuyor, neden, çünkü en altta karşılaşan, en altta bir arada yaşamak zorunda kalan, göçmenlerle birlikte bu ekmek kavgasını veren kesimlerin içerisinde bunlar.

Hilal Sevlü: Teşekkür ediyorum hocam.

Vefa Saygın Ögütü: Bu şey doğru, evet, mesela bizim de Merve ile beraber yaptığımız sahayı atladım. Mesela orada da biz kağıt toplayıcılığı meselesini Mersin'de incelerken, sahaya indiğimizde Kürtleri bulacağımızı düşünüyorduk, fakat oraya Suriyeliler gelmiş Kürtlerin yerine ve mesela tam da aslında o çatışmayı bizzat orada gördük. Değil mi Merve, ne dersin?

Merve Seçmen: Evet hocam, kesinlikle. Biz sahanın Kürtlere ait bir saha olduğundan emin olarak çıktık aslında ama orada Suriyeliler ile daha çok karşılaştık ve Kürtlerin o alandan çekildiğini gördük ve yine dediğiniz gibi bu ekmeğin kavgasından dolayı en çok belki de şikâyet eden kesim Kürtlerdi.

Vefa Saygın Ögütü: Başka soru var mı arkadaşlar?

Taylan Banguoğlu: Bu sınıf ve göç olgusu üzerine soracaktım ben de. Aslında iyi denk geldi zamanlama açısından da. Özellikle göçmenler arasında ya da daha doğrusu özellikle son gelen Suriyelilerden, Afganlar da muhtemelen biraz daha homojendi ama sermaye sahibi ve olmayanlar. Hem insan sermayesi olarak sahip oldukları meslekler açısından hem de direkt ekonomik sermayesi büyük, farklı olan gruplar birlikte geldi. Yani şimdi bu iki grup arasında direkt mülteciler arasındaki sermaye sahibi olanlar ve olmayanlar arasındaki ilişkileri inceleme fırsatınız oldu mu hocam?

Polat S. Alpman: Tabii, benim ilgilendiğim meselelerden biri bu ama elimde bir veri yok, bunu anlamaya çalışıyoruz. Bir kere çok doğru bir temas var burada, bundan bahsedelim. Hiçbir sosyal grup homojen değil. Yani 'göçmen' çok büyük, koskocaman bir kelime. İçinde tarif edilemeyecek kadar farklılıklar var. Bourdieu'nün makalesini o yüzden göndermiştim, bu meseleye bakarken tam da o sermaye türlerine bakmak. Onların nasıl dağıtıldığını makaleye bakma fırsatı bulabilenler anlayabilecektir. Orada miktarına göre nasıl olduğu, nasıl bir birleşime sahip olduğu, nasıl bir yörüngede dağıtıldığı ve bunun belirleyici, çok önemli olduğundan bahsediyor. Göçmenlerden bahsettiğimizde de bu geçerli. Sadece parasının olması yetmez, sadece parasıyla arzu ettiği eşitliği elde edemez. O parayı kullanabileceği, o parayı kendisi için imtiyaza dönüştürebileceği ilişki ağlarına ihtiyacı var. Buna sahip olan göçmenler yok mu, olmaz olur mu, mutlaka var. Mesela bir örnek vereyim, Irak örneğini vereyim. Iraklı bir grup zengin, Türkiye'den düzenli olarak emlak alıyorlar. Bazı şehirlerde sadece Araplara hizmet veren özel hastaneler açıyorlar. Yasaya uygun olabilmesi için de Türk ortaklarla yapıyorlar bunu ama Türk ortaklar da Arap, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığını almışlar. Şimdi bu göçmen grubuyla gittikçe en niteliksiz, en marjinal sektörlerde emeğini satarak hayatını

sürdürmeye çalışan göçmen kesimleri bir olabilir mi? Bunların Türkiye ile kurdukları ilişki, Türkiye toplumu ile kurdukları ilişki, Türkiye toplumundan beklentileri, gelecek projeksiyonları aynı olabilir mi? Bunların hepsi birbirinden kuşkusuz çok çok farklı ama elimizde bir çalışma yok.

Yine de Özgür'ün, Özgür Budak'ın doktora çalışması gibi çalışmalar Türkiye'de olmadığı için bu alanda da perspektif genişlemiyor. Sınıf denildiğinde hala aklımıza en alttakiler geliyor. Hala en fazla eşitsizliğe uğrayan kesim geliyor ama sınıfı gerçekten anlayabileceğimiz yerler, daha yukarılar, çünkü orada 'aradığınız bilince ulaşılabilir.' O bilince aşağıda ulaşamayabilir ama orada, yukarıda aradığınız bilince ulaşmanız çok mümkün. Çünkü onlar kendi çıkarlarının nasıl örgütleneceğini alttakilerden daha iyi biliyorlar, bir kere orada bir "sense" var, hissediyor ve diyor ki "biz bunu yapmalıyız, bu bizim menfaatlerimize uygun olacak." Bunu düşünüyor, tasarlıyor, topluyor, örgütlüyor ve gerçekleştiriyor.

Bir de entegrasyon problemiyle devam eden bir tartışma var. Yeri gelirse entegrasyon üzerine de konuşuruz ama, evet, göçmen dediğimizde ya da Kürtler dediğimizde ya da Türkler dediğimizde ya da kadınlar dediğimizde ya da başka bir şey, kesinlikle tümüyle homojen bir gruptan söz etmiyoruz. Bunlar kelimeler, bunlar kavramlar değil. Bu kelimeler, sosyal gerçekliğin kendisini göstermezler. Türkler diye herhangi bir gruptan söz eden, bu koskocaman bir boş gösteren aslında. Aradığımız şeyi iyice inceltmemiz, olabildiğince, neredeyse elimizle tutabilecek hale getirdiğimizde, bunun üzerine konuşabiliriz. Uzattım ama gerçeklik dışarıda bir yerde, ilişiksiz, bağımsız, karmakarışık halde duruyor. Biz o gerçekliğin içerisinden bir şeyleri seçip, toplayıp, onları inşa ediyoruz. Bunu unutmamak lazım. Konu, göçmenler olduğunda bu iki kere geçerli. Umarım soruya cevap verebilmişimdir.

Vefa Saygın Ögütte: Yok, güzel oldu bence. Evet, arkadaşlar, başka soru, devam edelim.

Merve Gizem Uğur: Benim var. Merhabalar. Şeyi aslında sormak istiyorum. Nilgün (Toker) Hoca'nın metni üzerinden size bir soru yönelteceğim. Bu insan eşittir vatandaş olma, o arada kalmışlıktan bahsediyorduk, göçmenler için. Şimdi bunu aslında kötülüğün sıradanlaşması dediğimiz şeyle birlikte düşündüğümüz zaman. Aslında bu, şu an COVID-19 durumunda normal vatandaşın da aslında sosyal devletten beklentilerini karşılayamadığı, çoğunlukla karşılayamadığı bir durum içinde. Bu kötülüğün sıradanlaşmasının şu an için askıya alındığını söyleyebilir miyiz?

Polat S. Alpman: Hayır, tam aksini söyleyebiliriz.

Merve Gizem Uğur: Yani?

Polat S. Alpman: Tam da kötülüğün sıradanlığının çağını yaşıyoruz.

Merve Gizem Uğur: Aslında yanlış yönelttim. Askıya alınması gereken bir durum içindeyiz ama ne için mesela askıya alınmıyor? Daha iyi bir soru şekli olacaktır bu.

Polat S. Alpman: Evet evet, ben de anladığım kadarıyla cevap vermeye çalışacağım. Cevap vermek demeyelim de, ben de bununla ilgili fikrimi söyleyeyim. Çünkü bu bir soru değil.

Merve Gizem Uğur: Soru değil evet. Bir şey bir izlenim sorusu belki. Evet.

Vefa Saygın Öğütle: Belki şöyle bir soruya dönüştürülebilir Gizem'in anlattıkları. Yani yurttaşların da belli türden bir şeyi tecrübe ettiği bu bağlamda, yurttaşlar ile göçmenler arasında bir yeni türden dayanışma formları neden gelişmiyor.

Merve Gizem Uğur: Evet evet.

Vefa Saygın Öğütle: Bunu sormaya çalışıyor aslında anladığım kadarıyla Gizem. Belki böyle sorulabilir. Bunun önündeki engeller gibi bir şeye dönüştürülebilir soru.

Polat S. Alpman: Üzerinde saatlerce konuşabileceğimiz bir konuya hoş geldiniz. Birinci problem şu; yurttaşların kendi aralarında bir dayanışma yok. Yurttaşlık zaten kendisi bir iddia üzerine kurulu. Yurttaşlık bize şunu söylüyor: "Benim artık seninle dayanışmaya ihtiyacım yok. Senle ben aynıyız. Aynı olduğumuz içinde ikimizin çıkarları senden ve benden bağımsız olarak ortak." Peki, bunun temsilcisi kim, devlet. Yani bizim yurttaşlığımızı hukuki olarak tanıyan, bu statüyü veren organizasyonun kendisi, çıkarlarımızı ortaklaştırmanın garantörü. Bu nedenle senin benim yardımuma ihtiyacın yok. Senin de bana yardım etmene gerek yok. Bunu devlet halledecek. Bu bir iddia. Bir daha hatırlatalım, eşitlik üzerine kurulmuş biri iddia.

Şimdi bu iddianın kendisi başlı başına boşa çıktığı ve sosyal devlet, Allah rahmet eylesin, 1980 sonrasında öldüğü için devletten geriye kalan boşluğun hepsi, sermaye ve siyasal elitler tarafından dolduruldu. Bunun sonuçlarını bugün yaşıyoruz. M. Teacher, R. Reagan, Türkiye'de T. Özal ile başlayan sürecin ve anlatılan hikâyenin sonunda geldiğimiz yer böyle bir yer. Bugün hastanelerde yoğun bakım yataklarının sayısı azaldığında hekimlerin karar vermesi lazım. Dünyada örnekleri olduğu için anlatıyorum bunu, 92 yaşında bir hasta varsa onun fişini çekip, onu 68 yaşındaki bir kişiye bağlayabilir mi, bağlaya-

maz mı? Takdir edersiniz ki, bu tartışmada bahsi geçen kişiler yurttaşlar, göçmenler değil. Soruyu değiştirelim. 92 yaşındaki bir yurttaş, yoğun bakım yatağında iken 40 yaşındaki bir göçmen geldiğinde fişi çekecek miyiz? Bunun doğru bir cevabı var mı? Bu göçmen o hastaneye zaten erişemeyecek, çünkü 2., 3. Basamak sağlık sistemine erişmek de epey meşakkatli. Bu zaten sizin çok kolay ve hızlı bir biçimde erişebileceğiniz bir mekân değil. Haliyle dayanışma ağları dediğiniz şey, kaçınılmaz olarak politikleşen bir şey. Peki, ne demek bu?

Devletin oluşturduğu bu imtiyazın, yurttaş olma hakkından kaynaklanan imtiyazın, kendisinin anlamlı bir karşılık üretmediği yerde, politik olarak dayanışmayı teşvik edenlerle etmeyenler arasındaki bir mücadeleye dönüşecektir, bütün dünyada böyle.

Bir parantezle söyleyeyim bunu. Avrupa'daki antifaşist hareketin, Antifa hareketinin var olması, doğrudan doğruya göçmenleri desteklemek üzere ortaya çıkmış bir şey ama aynı topraklarda neo-naziler de var. Yani ikisi de var. Ne-naziler de göçmenleri ortadan kaldırmak için örgütlenmiş bir siyasal yapı. Benzer bir şey bizde de var, yani neo-nazi, Antifa anlamında demiyorum. Dayanışma pratiği açısından diyorum. Göçmenlerle dayanışmayı insani bir sorumluluk, -yurttaş sorumluluğundan bahsetmiyorum- insan olmaktan kaynaklanan bir sorumluluk olarak kabul edenler ile "göçmenler, mülteciler gitsin, ne olursa olsun" diyenler aynı topraklarda yaşıyor. Bunun yurttaş olmakla ilgili bağı çok uzun zaman önce çözüldü. Yurttaşlık bugün hiçbirimizi koruyan bir şey değil. Biz bunu Türkiye'de, hani kutuplaşmadan falan bahsediliyor ya, bu kutuplaşma şu demek: kimler gerçekten yurttaş ve bu imtiyazdan istifade edebiliyor, kimler edemiyor? Yani hikâye, bunun üzerine kurulu gibi geliyor bana. Bilemiyorum Gizem...

Merve Gizem Uğur: Yani zaten şey, Nilgün (Toker) Hoca orada, metinde şey diyordu hatırladığım kadarıyla. Kötülüğün sıradanlaşmasını yani gösteren şeyi. Oradaki sorun, moral, bireysel ya da kişisel bir sorun değil. Politik ve toplumsal bir sorun. Yani sizin dediğiniz bu anlamda da hocam, vatandaşlığın çoktan çözülmüş olması. Yani bu meselenin artık daha kişiselleşebilen bir alana taşınabileceğini gösteriyor.

Polat S. Alpman: Şunu eklemek isterim Gizem, lafını kesmiyorsam eğer. Yani ben hala bu vatandaşlık konseptini, inancını sürdürenlerdenim. Nilgün Hoca da öyle, ben de. Yani hala bu konseptte bir biçimde kıymet veriyorum ama bu, şu demek değil. Bu konseptin içerdiği krizleri ve kötücüllüğü göz ardı etmiyorum. Bunları da görüyorum. Bunları ayıklayarak daha iyisini yapabilir miyiz, bunu arıyorum ama şunu da unutmamak lazım. Yurttaşlık da İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si gibi bizim sosyo-politik mücadelemizin kazanımların-

dan biridir. Yani reaya değil, yurttaş olmak, köle değil insan olmak gibi. Kötünün sıradanlığından konuşuruz başka zaman.

Velat Çoğaç: Hocam, ben aslında bunun üzerine bir ekleme yapmak istiyorum. Acaba siz ne düşünüyorsunuz bu konuda, şimdi sizin bahsettiğiniz 80'ler'de ölen bir ulus-devletten aslında ifade olarak kullandınız.

Polat S. Alpman: Sosyal devletten.

Velat Çoğaç: Aynen, özür dilerim o zaman ben yanlış anlamışım yani. Ben şunu ekleyecektim. Hani tam da bu noktada Avrupa Birliği'nin aslında bir virüse karşı umutsuz bir mücadelesi söz konusu ve en bariz örneği de işte İtalya'ya mesela bir dayanışma örneği gösterememelerindeki başarısızlığını gördük. Hani enternasyonalizm vaazı verip de kendi ulusal sınırlarına çekildiklerini de gördük, en nihayetinde ama demek ki ben yanlış anladım. Ama hani sosyal devlet anlayışı dedik ya, yine de sosyal devlet anlayışının bina olduğu ya da inşa olduğu temel noktada bir şekilde ulus-devletin kendisidir zaten.

Polat S. Alpman: Evet, evet ama şeyi göz ardı etmemek lazım. Bu tür deneyler mutlaka kendi krizleri ile ilerleyen, gelişen, serpilen deneyler. Yani Avrupa Birliği bir deney, bir şey yapmaya çalışıyorlar. Bazı şeyleri de başardılar. Mesela bir Avrupa Kıtası'ndaki birçok ülkenin arasındaki sınır adını verdiğimiz yapay bariyerler ortadan kalktı. İnsanlar, hizmetler, fikirler, mallar; aklınıza gelebilecek her şey özgürce hareket edebildi. Bu tarihsel bakımdan önemli bir kazanım, pasaport ve vizenin bir anda gündemden çıkıp insanın özgür olarak bu arzda hareket edebilmesi. Bu tarafını da göz ardı etmemek lazım. COVID-19 distopik bir deneyim. Biz Vefa ile eski arkadaşız. Diyelim ki 6 ay önce telefonda konuşuyoruz ve ben Vefa'ya diyorum ki, "bak göreceksin, 6 ay sonra öyle bir şey olacak ki, herkes evde kalacak ve hiç kimse dışarı çıkamayacak" vesaire. Vefa büyük ihtimalle şöyle düşünürdü, "yazık, kafa gitti herhalde artık.", "Polat'ın ruh sağlığında bir sorun var. Hayrolsun." Çünkü gerçek olmayacak kadar tuhaf. Gerçek olabilir mi yaşadığımız şey, gerçekten gerçek olabilir mi? Bu kadar sıra dışı, ekstrem bir örneği alıp Avrupa Birliği'ni eleştirmek haksızlık olmasın. Eleştirelim ama bu eleştiri, Avrupa Birliği düşüncesinin yıkımına dönük bir eleştiri olmasın gibi bir şey demeye çalışıyorum.

Velat Çoğaç: Anladım, anladım hocam.

Vefa Saygın Öğütle: Tam da burada tekrar bir ara verelim. Aranın ardından tekrar toplanalım.

Vefa Saygın Öğütler: Tekrar merhabalar. Soru-cevap kısmında kalmıştık, oradan devam edelim. Buyurun arkadaşlar, sorusu olan! Sizin sorularınız yoksa benim sorularım var o yüzden. Senin mi var Gizem?

Merve Gizem Uğur: Evet, benim var hocam.

Vefa Saygın Öğütler: Tamam söyle Gizem.

Merve Gizem Uğur: 3 gün önce Zizek'in bir yazısına rastlamıştım. Bugün de çevrildiğini gördüm. Şey, "gelecek çoktan tahayyül edilmiş Hollywood filmi senaryolarına benzemeyecek" başlık bu. COVID-19 ile ilgili bir yazı. Burada şunu diyor Zizek; bu salgın geçse de yeni salgınlar ve ekolojik krizlere gebe bir dünyada yaşadığımızı öğrendik. Bunu devletler olarak öğrendik, diyor aslında. Şimdi bunu, COVID-19 bağlamında düşünürsek söylediği şeyi. Bunun doğruluk payı olduğunu gördük hani. Yani hiç beklenmeyecek hastalıklara ya da senaryolara gebe bir dünyada yaşıyoruz. Buna aynı şekilde sizin yolladığınız bir yazı vardı, Agamben'in. Orada şeyden bahsediliyordu. Korkuyu ayakta tutmak. Bu bağlamda okursak COVID-19 ve göçmenler bağlamında. Yani bu COVID-19 durumunu bu kadar yoğun yaşamadan önce, Yunanistan sınırında yaşanan göçmen olaylarını zaten biliyoruz. Bundan sonra hani korkuyu ayakta tutmak ve aslında yeni salgınlara ve kurucu krizlere gebe bir dünyada yaşadığımızın farkında olarak bizi göçmen politikaları bağlamında nasıl senaryolar bekliyor olabilir?

Polat S. Alpman: Bu soruda cevap verebileceğim bir yer var. Yani kocaman tartışmanın içerisinde bir yerle ilgili bir şeyler söyleyebilirim. O da Agamben, Nancy, Zizek hattının bu meseleye ilişkin sürdürdüğü, ifade ettiği görüşlerle ilgili. Hepimizde hâlâ var olan bir inancı eleştirmek üzerine aslında bu görüşler ifade ediliyor: devlet inancı.

Hala hepimizde, bende de sizlerde de, zihnimizde var olan bir devlet kategorisi işlemeye devam ediyor. Bu kategori, öyle veya böyle yurttaşların korunacağı anlayışı ile çok sıkı sıkıya irtibatlı. Bugün COVID-19 ile sahip olduğumuz bu tecrübenin COVID-23'te şöyle bir şeye evrilmesi çok mümkündür: Her şeyin olduğu gibi devam ettiği, devletlerin bu tür meselelerle ilgili artık düzenlemeyi kişilerin kendi olanaklarına, imkânlarına devrettiği; kendisini bir kurum olarak geri çektiği, ölenin öldüğü kalan sağların bizim olduğu bir düzen zannettiğinizden çok daha mümkündür. Zor olan şu anda bizim yaşadığımızdır, mümkün olan diğeridir.

Devletler zannettiğimiz gibi koruyucu kurumlar değildir. Tilly'nin devletlerin ortaya çıkışıyla ilgili o ünlü makalesinden beri biliyoruz bunu, hikâye devletlerin bize anlattığı gibi değil. Algnın kendisi ile gerçekliğin kendisi arasındaki

açı çok geniş, çok derin. Evet, Zizek haklı, tabii ki Hollywood filmleri gibi olmayacak, televizyondan yayınlanmayacak, belki whatsapp mesajı olarak da gelmeyecek ama onun iyimserliğinin dayandığı gerçekçi bir zemin varsa bile ben göremiyorum. Zizek'e hürmet ediyorum, onu eleştirecek halim yok ama katılamıyorum, katılmak istiyorum, onun dediği gibi olsun istiyorum ama öyle olmuyor. Çok büyük ihtimalle Dani Rodrik'in dediği gibi olacak. Yani Ağustos ayına geldiğimizde, umarım, en azından, en geç Ağustos'ta sokağa çıkacağız ve 10 Ağustos'a geldiğimizde bugün yaşadığımız deneyimi unutmış olacağız. Biz sosyal bilimciyiz, belki hatırlarız ama sıradan insanlar gündelik hayatlarına devam edecek. Bu gündelik hayatın yoğunluğu ve akışı içerisinde, bu deneyimin kendisi unutulacak, demeye çalışıyorum.

Bakın, biz savaş görmemiş ilk kuşaklarız. Biz dünya savaşlarını görmedik. Büyük kitlesel savaşları görmedik. Bizim gördüğümüz en büyük savaş, Körfez Savaşı'ydı, onu da televizyonda izledik. Bizim gördüğümüz şey her zaman lokalize silahlı çatışmalardı. Şimdi, savaş görmeyen bir kuşağın çocukları olarak yaşadığımız ilk kitlesel afet bu. İlk kitlesel afette; toplum olarak verdiğimiz tepkilere bakalım, devletin verdiği tepkilere bakalım. Devlet dışı organizasyonların, sivil toplum örgütlerinin verdiği tepkilere bakalım. Göreceğimiz şey şu, aslında hiç de zannettiğimiz kadar örgütlü değiliz. Örgütlenmeyi öğrenmenin kendisi bir deneyim meselesidir. Deneyerek olur, yaparak olur demeye çalışıyorum. Parantez içerisinde söyleyeyim, farkında mısınız, bilmiyorum ama Türkiye'de son 20 yıl içinde çok ciddi düzeyde örgütlenmiş dini cemaatler vardı. Şu an hiçbiri ortada yok. Normalde onlar, sıradan topluluklar ya da gruplar değil. Hiyerarşik olarak örgütlenmiş yapılar ve bunların çok daha etkili olması bekleniyordu. Hiçbiri yok ortada. Demek ki bu tip örgütlenmeler de bir işe yaramıyor ama bir bakıyorsun Twitter'da "derin yoksulluk" diye bir hesap açılıyor ve diyor ki "arkadaşlar, haydi bakalım, yardım edeceğiz." O küçük Twitter hesabı, akla hayale gelmeyecek sayıda kişiye yardım etmenin olanaklarını sunmaya başlıyor vs, türetebiliriz bunları. Bu tartışmalar niye önemli, onu da söyleyeyim ve bununla bitireyim. Bu tartışmalar çok önemli, yani Zizek, Agamben, kim olursa olsun, siz, biz fark etmez. Şundan dolayı çok önemli. Bu meseleyi eşzamanlı olarak hepimiz konuşuyoruz. Bu meseleye kadar dünyada, ki sosyal teorinin tartışmaları ve bulguları batıdan doğuya doğru gelir. Örneğin Giddens, ileri kapitalist toplumlar üzerine bir değerlendirme yaptığında, biz onu 10 sene konuşmaya başlarız. Batıda neoliberalizm tartışmaları başladığında, biz sivil toplum tartışmalarına daha yeni başlamıştık. Ancak şimdi öyle değil. Şimdi hepimiz aynı anda yaşıyoruz, hepimiz aynı anda konuşuyoruz, hepimiz aynı anda düşünüyoruz ve inanılmaz bir iletişim var aramızda. Yani olup biten her şeyi, bir anda hepimiz öğrenebiliyoruz. İtalya'daki ölüm sayısını, gün gün öğrenebiliyorum.

Onlar da Türkiye'deki enfekte hasta sayısını gün gün öğrenebiliyor. Devletlerin ne yapıp ettiklerini gün gün öğrenebiliyoruz. Bu, bambaşka bir dünya demek istiyorum.

Vefa Saygın Öğütle: Evet başka soru veya buradan veya başka bir bağlamda soru sormak isteyen arkadaş var mı? Ben şöyle bir yere çekeyim. Biraz daha somutlaştırayım. Önce sana şeyi sorayım bir de. Oradan bir bilgi olarak bu Corona'nın Suriyeli göçmenler arasında yayılımına ilişkin elimizde bir veri var mı Polat? Yani şu anda nasıl deneyimliyorlar Corona'yı.

Polat S. Alpman: Yok. Göç İdaresi şöyle bir şey söyledi: Türkiye toplumundaki vatandaşlar arasındaki yayılma oranı ile aynı diye ifadesi varmış. Ben de söyleyenlerin yalancısıyım ama elimizde resmi bir açıklama, resmi bir veri yok.

Vefa Saygın Öğütle: Anladım. Yani, bu aslında...

Merve Seçmen: Hocam ben bu konuyla ilgili bir şey söyleyebilir miyim?

Vefa Saygın Öğütle: Evet Merve, buyur.

Merve Seçmen: Böyle bir bilgi yok elimizde. Evet, ama şöyle bir bağlantı kuramaz mıyız diye düşündüm ben de konuşurken. Mesela Muğla'da en fazla COVID-19 vakasının görüldüğü yerlerden bir tanesi de Ortaca. Ortaca da Suriyeli göçmenlerin en çok sayısının olduğu bir yer. Bunu biliyoruz. Bu yurttaş olma, yurttaş olamama, daha doğrusu yurttaşlıkla insan olamama arasında kalmış bence. Yurttaş olan, ötekiler olan işte Alevilerin en çok olduğu bölgede yine Ortaca ve yine işte enformelliğin en çok olduğu bölge yine Ortaca. Belki böyle bir şey yapamayız ama. Bu bağlantıları da gözden kaçırmamak gerekiyor gibi düşünüyorum.

Polat S. Alpman: Evet, ben de bunu anlatmaya çalışıyorum. Yani buralara bakmak lazım demeye çalışıyorum. Birçok faktör var, bahsettiğin şeyler de buna dâhil. Kendini salgında koruyabilme imtiyazına erişememekle paralel hikâyeler bunlar. Dediğin doğru, ben de böyle düşünüyorum. Göçmenlerin arasında enfekte olma oranı daha yüksek midir? Elimizde bir bilgi yok ama böyle bir bulgu çıksa şaşırmayız, çünkü en fazla korumasız olan kesimlerin başında, elbette sığınmacılar geliyor, kendilerini koruma imkânları birçok insandan daha az.

Vefa Saygın Öğütle: Şey gibi soru burada gözden geçirilebilir. Belki daha genel biraz daha araştırma gündemlerini konuşalım. Çünkü göç üzerine yapılan saha çalışmalarında malum senin de içinde bulunduğun bir çalışma grubu

var. Bunun dışında da çeşitli çalışma grupları var. Aslında belki şu söylenebilir. İlk başta genel demografik çalışmalardan daha nicel ağırlıklı çalışmalardan yavaş yavaş nitel çalışmalara doğru, yani o genel resim anlatısından sonra daha derinlemesine çalışmalara doğru bir yönelim de var. Mesela bizim Hilal ile yaptığımız doktora tezi, tam da böyle bir yerden gidiyor şu anda. Bu zaten buna ilişkin bu genel gidişata ilişkin hem sana bir sorum olacak. Bu gidişat, bizi nereye doğru götürür? Nasıl yeni araştırma gündemleri çünkü arkadaşlar hâlihazırda kendilerine tez konusu arayanlar da var burada bir taraftan veya işte tezlerinde devam edecek arkadaşlar da var. Hem bu açıdan bir de Corona sonrası buna neler eklenebilir? Bu tarz araştırma gündemlerine neler eklenebilir? Belki biraz bundan söz edebilirsin Polat.

Polat S. Alpman: Bunu, hep beraber konuşabiliriz. Sadece benim söyleyebileceğim bir şey değil bu. Biz MSF, Sınır Tanımayan Doktorlar ile bir saha araştırmasına başlıyorduk. Sığınmacıların sağlığa erişimi ile ilgili, İstanbul merkezli bir saha araştırması, onun hazırlığını yapıyorduk, tam o aşamadaydık. Literatür taramasını yapıyorduk. Soruları falan hazırlayıp yavaş yavaş sahaya çıkacaktık ve daha ona gelişmeden bu mesele patlak verdi, bütün sağlık alanı ile ilişkileri ve tartışmaları da kilitledi. Bugün “sağlık ve vesaire” dediğimizde herkesin aklına gelen tek şey COVID-19. Bunun böyle bir olumsuz tarafı da var. Bütün sağlık başlığının tek bir meseleye inmesi şu an için tabii ki anlaşılabilir bir şey.

Nelere bakılabilir? Birçok şeye bakılabilir Türkiye’de. Bunun birkaç nedeni var. Birincisi, hükümet göçmenlerle ilgili sorunlardan yorulmuş durumda ya da şöyle diyelim: Vatandaşlarının memnuniyetsizliğinin kendisine siyasal bir bedel ödettirmesinden yaşadığı endişe onu yoruyor. Bu yorgunluğu, İçişleri Bakanlığı marifetiyle, güvenlikçi tedbirlerle gidermeye çalışıyor ve “sizi sınır dışı edeceğiz” gibi şeyler söylüyor. Geri gönderme merkezlerine topluyor. “Sen” diyor, “vilayetinde değilsin, hadi bakalım vilayetine geri dön” vesaire. Hatırlarsınız, bir ara valilikler bu tarz işlerle uğraşıyorlardı. Bunun ürettiği problemler var. Devletin, daha doğrusu hükümetin, memnuniyetsizliği.

İkincisi Türkiye’de pek konuşmuyoruz ama daha ne kadar erteleyeceğimiz belli değil. Biz bu insanlarla bir arada yaşayacağız. Bu insanlar da bizimle bir arada yaşayacaklar. Birbirimizle ilişkimizin nasıl olacağına ilişkin hiçbir düzenleme yok ortada. Oysaki yavaş yavaş bizim uyumu, entegrasyonu konuşmamız lazım. Bunun dinamiklerini de konuşmamız lazım. Nereden başlayacağız?

Üçüncüsü, şimdi benim bir sosyal bilimci olarak bir süredir üzerinde düşündüğüm ve çok fazla eleştiri geliştirdiğim kavramlardan biri kültür. Kültür,

kavramının artık açıklayıcı bir kavram olmadığını düşünüyorum. 19. yüzyılda olabilir ama bugün tükenmiş bir kavram kültür. Fakat hani böyle düşünelim. Kültür üzerinden düşünelim yine de. Bu toplumun ısrarlı bir biçimde sürdürdüğü ve korumaya çalıştığı birtakım kültürel özellikler var. Bunların bir kısmı, Türkiye'de de aşmaya çalıştığımız birtakım hadiseler. Örneğin çocuk yaşta evlilik, çok eşlilik gibi. Şimdi bunlarla ilgili hükümetin tavrı pozisyonu ne olacak? Bunu da bilmiyoruz. Yani buralar hiç konuşulmuyor, bunlar hiç yok gündemde. Oysa zaman akmaya devam ediyor. 10 yaşında Türkiye'ye gelmiş bir Suriyeli genç bugün 20 yaşına giriyor. Yavaş yavaş kendi içlerinde örgütleniyorlar, mahallelerde gruplaşmalar oluşuyor, gettolaşma eğilimleri ortaya çıkıyor. Haliyle ve kaçınılmaz olarak birtakım suçlu alt kültürler oluşuyor vesaire. Kimse konuşmuyor bunları? Yokmuş gibi davranıyoruz.

Entegrasyonla beraber bir diğer mesele de politik uyum. Bir topluluğun, o toplumun bir parçası olduğunu nereden anlarız? Eğer politik olarak o topluma entegre olduysa, yönetim ilişkilerine aktif olarak katılabiliyorsa, yönetebiliyor ve yönetilebiliyor ve bunlar cebre ihtiyaç duymadan rıza ile sürdürülebiliyorsa, o toplumda sosyal uyumun var olduğunu söyleriz. Şimdi, bu kişilerin vatandaşlığını tartışmadığımız için bunları da tartışmıyoruz ama vatandaşlık diye bir başlığımız olmak zorunda. Ne olacak? 50 sene boyunca bu insanlar, bu statüde mi devam edecekler, geçici koruma altındaki kişiler mi diyeceğiz. 2085 yılında bizim cesetlerimiz toprak altında çürürken bile bu insanların statüsü, hala geçici koruma altındaki kişiler mi olacak, torunlarının torunları... dünyada böyle ülkeler var. Yani dünyada 60 senedir mültecilik statüsünde yaşayan insanlar var, Ürdün'deki Filistinliler gibi. Yani olmayan bir şeyden söz etmiyoruz. Türkiye'de de böyle mi olacak? Çünkü bunun olması demek aslında gerçek anlamıyla paralel toplum demek. Siz Türkiye'de vatandaş olmayan milyonlarca insanın, bütün bu sosyal alanlardaki güç ilişkilerine dâhil olmaksızın var olmalarını istiyorsunuz demektir. E, o insanlar da kendi alanlarını ve ilişkilerini kuracaklar o zaman. Kendi eğitimlerini, sağlıklarını, ekonomilerini, üretin türetebildiğiniz kadar, güvenliklerini kurmaya başlayacaklar. Bunlar bizim hiç umurumuzda değil şu an. Dolayısıyla benim tavsiyem, bu meselelere ilişkin ne kadar çok çalışma yapılırsa o kadar iyi olacak. Yani şunu göstermek lazım, politik uyumu, sosyal uyumun çeşitli basamaklarını, siyasal entegrasyon hadisesini göstermek lazım. Bunların hepsini ilişkisel bir perspektifle, sadece bir yere odaklanarak değil, bütün bunların bir arada konuşulabileceği bir analitik çerçeve oluşturmak lazım. Benim ilk aklıma gelen bunlar. Sizin aklınıza gelenleri de dinlemek isterim.

Vefa Saygın Ögütle: Var mı arkadaşlar?

Polat S. Alpman: Ben genel şeyler söyledim. Sen ne çalışıyorsun Hilal?

Hilal Sevlü: Hocam, ben şimdi Gaziantep'te Suriyeli kadınlar ve yerel kadınlar arasındaki iktidar ve güç mücadeleleri üzerine çalışıyorum, daha çok kadınlar arası düello. Tabii saha çalışmamı ben bu durumdan önce yapmıştım, bayağı sahadaydım, yani verilerimi toplamıştım ve yine kadınlarla işte telefonları, bağlantılarım hala var. Bu bağlantılar yoluyla yani telefonla whatsapp ile görüşmelerime devam ediyorum. Deşifrelerim vardı bayağı, 200 sayfa kadar falan oldu. Onları yaptım. Devam ediyor. Vefa Hoca şeyden bahsetti. Böyle daha çok tez çalışmalarını nasıl yürür, metodolojik olarak belki de nasıl ilerlemeliyiz, neler yapmalıyız gibi, tabii hiç henüz saha çalışmasına başlamayanlar bilmiyorum neler yapabilir? Belki metodolojik olarak hatlarını değiştirebilirler. Biz çok yakın zamanda Emre ile beraber bir proje yazmıştık, onu aldık. Tekrar bizden işte COVID-19 salgınından sonra güncellememizi istediler. Biz de tekrar belgesel çekecektik açıkçası. Tekrar şey yoluyla işte katılımcı video yoluyla; kuş besleyiciliğini işte onların kendi gündelik hayatlarını çekecekleri, kendi kameraları aracılığıyla videolar falan isteyeceğiz. Yani bu şekilde bir güncelleme yaptık en azından biz. Daha sonra bir atölye yapacağız, online atölye yapacağız. Çalışmayı bu şekilde teknoloji yoluyla sürdürmeye çalışacağız.

Emre Burhan: Göç ve kuşçuluk.

Polat S. Alpman: Süper, yani Suriyeliler mi yapacaksınız?

Hilal Sevlü: Evet hocam.

Emre Burhan: Sadece Suriyeliler.

Polat S. Alpman: Suriyeliler, onlarda da bu kuşçuluk var demek ki.

Hilal Sevlü: Evet hocam.

Vefa Saygın Öğütle: Kuşçuluk o coğrafyaya özgü tuhaf bir şey. Tuhaf bir haslet, eğilim yani bayağı yatkınlık.

Polat S. Alpman: Başka tez konusu belli olan var mı? Tek Hilal var.

Emre Burhan: Tekrarlar mısınız?

Polat S. Alpman: Başka tez konusu belli olan var mı?

Merve Gizem Uğur: Benim master tezim belli. Ama göçle ilgisi yok yani. 7/24 zaman deneyimi üzerine çalışıyorum ben.

Vefa Saygın Öğütle: Belki doktorayı düşünebilirsin Gizem?

Merve Gizem Uğur: Doktorada göçle ilgili yani göç ve kadın çalışmaları ile ilgili özellikle gündelikçiler ile ilgili aklımda bir şey var. Şimdiden onu işte kurmaya başlamıştım. Bakalım ona devam etmeyi düşünüyorum ama.

Polat S. Alpman: Evet, ne güzel.

Taylan Banguoğlu: Yani göçle ilgili hocam şey vardı. Aslında bir ara ben Antakya'ya gittiğimde orada tez konusunu yaparken Antakya'da şimdi son dönemde bu Alevi-Sünniler arasındaki işte bu kentsel dönüşümlerde ona göre düzenlenmeye başlandı. Özellikle Suriyelilerle birlikte bu daha da keskinleşti. Zaten hani Alevi-Sünni bölgeleri vardı. Bu yeni kentsel dönüşümlerle birlikte daha da netleşmeye başladı. Ben onu çalışacaktım aslında. O dönem bayağı da şeydi; alevli bir dönem olduğu için zaten hiçbir şekilde veri elde etmemiz mümkün değildi. Sonra zaten ben tekrar Muğla'ya geldiğimde de onu öyle bıraktım. Aslında o hani şeydi, çalışılabilecek bir alandı. Şu anda hala tabii veri elde edilebilir bir durumda mı bilmiyorum Antakya. Hani devlet izin vermiyor da o zamanlar hiçbir şekilde veri toplamamıza.

Polat S. Alpman: Evet öyle bir sorun var maalesef.

Velat Çoğaç: Benim de aslında hocam az buçuk belli de ama tam olarak isimlendirmedim açıkçası. Ben, bu 2016 yılında yaşanan en azından bir kaos durumu vardı. Özellikle kent ortamlarında böyle doğu bölgesinde; işte Sur'da, Cizre'de, Yüksekova'da. Kendim de Yüksekovalı'yım aslında. Orada işte yaşanan yıkımın aslında biraz da bu yani politik gelişmeler, iktidarın oradaki rolü ve kolektif siyasal şiddet üzerinde biraz durmayı düşünüyorum açıkçası.

Polat S. Alpman: Çok iyi. Türkiye'de mesela her yıl çalışılması gereken bir konu bu. Hani yıl yıl çalışsan bitiremeyeceğin sonsuz bir memba, maalesef ama çalışmak lazım.

Velat Çoğaç: Kesinlikle.

Vefa Saygın Öğütle: Başka soru var mı arkadaşlar? Yavaş yavaş toparlamaya da başlayalım.

Emre Burhan: Benim var hocam bir şeyi merak ediyorum. Hocam, hani bu özellikle enformel işgücünü yaratan mahallelere dair yerli ve göçmen kavgasından bahsettik. Tabii bu konuyla ilgili değil. Ya aslında zannediyorum bu 2-3 yıldır kafamı karıştıran bir konu. Şimdi o mahallelerde aslında biz bu kavganın hep yaşandığını düşünüyorduk. Yani bu aslında 2010'dan önce de vardı, 90'larda da vardı. Sadece göçmenlerle birlikte şöyle düşünüyorum. Sanki onlarla kavga etmek daha meşru görünüyor. Şimdi daha önce bu kavga yine

yaşanıyordu. Özellikle işte en görünen noktası neydi? Parça başı üretim yapan kadınlar. Hani "benim işimi sen alıyorsun" işte "o onun işini alıyor." İşte bu kavgaları çok sık görüyorduk. Ya da hani fabrikalar üzerinden düşünürsek yine kavgalar vardı. İşten atılıyor birileri işte, grevler yapılıyor ama bir taraftan sermayenin yanında olan işe ihtiyacı olan insanlar baş gösteriyordu. Buna dair sadece şunu düşünüyorum. Bu iki grup arasında bir kavga var. Belki akademi çok fazla oraya bakmıyordu. Göçmenlerle birlikte belki o mahallelere daha fazla bakmaya başladı. Ve yerli ve göçmen arasındaki kavgada; göçmen ile kavga etmek daha meşru görünebiliyor. Yani komşunu size tepki vermiyor. Hani tam anlamıyla aslında komşuluk da sayılmıyor. Çünkü sadece misafir. Hani misafirle kavga etmek noktasında mahallelerin ciddi bir tepkisi yok. Çünkü sizden biri değil. Siz de olanla kavga edilmez gibi bir görüş vardı. O kavgalar, geçmişte kavga edenler artık yan yana gelerek göçmenlerle kavga etmeye başladı ama. Bu kavganın da aslında mesulleri yine şey gibi geliyor bana. Yani yine ne yerli ne de göçmenler herkes ekmek ve hayat kavgası içinde yani burada belki de asıl hedef tahtasına oturtulması gereken kesim patronlar ya da sermaye sahipleri olmalı iken belki de tam anlamıyla bir bilinçsizlikten dolayı belki diyebiliriz tırnak içinde. Hani kendi aralarında bir kavga var. Yani sizce de böyle mi? Yani ben hep böyle düşünüyorum birde alıkoyamıyorum kendimi.

Polat S. Alpman: Kendi doktora tezimden başlayım. Ben doktora tezine başlarken, açıkçası mekân ya da kent bağlamını hiç düşünmemiştim. Pek ilgilendiğim konular da değildi. Kent sosyolojisine ve mekân kavramına ilgim, doktora araştırması esnasında ortaya çıktı ve Tarlabası üzerine epey bir çalıştım o dönem ve şunu gördüm.

Bir tarihsel aralık içerisinde baktığımızda oradaki Rumların ve Ermenilerin 1955'te 6-7 Eylül olaylarından sonra terk etmesinin hemen ardından, İç Anadolu göçmenler; Yozgat, Kayseri vs. oraya yerleşiyorlar. Sonra Balkanlar'dan Romanlar geliyor Tarlabası'na. Bu esnada binalar eskimeye başlıyor, köhneleşmeye başlıyor bir yandan. 1990'larda zorunlu göç ile köylerin boşaltılmasıyla, Kürtler geliyor. Kürtler ile Romanlar aynı mekânda yer almaya başlıyorlar ve çatışmalar başlıyor. Bu çatışmaların sonunda 90'ların sonlarına doğru Kürtler Tarlabası'nın yaklaşık yüzde 70-75'ine yerleşiyorlar. Yüzde 20-25'lik bir alan Romanlar'a kalıyor. Arada da diğer uyruklar var, Afrika kıtasından, Asya'dan gelen onlarca farklı uyruk var. Moğolistan'dan, Özbekistan'dan gelenler var. Onlar da yüzde 3-5. Çatışmalar ara sıra bu iki grup arasında devam ediyor.

Şimdi göçmen meselesini neden bunlardan ayırt ediyoruz? Göçmenlere dönük saldırıların mahalle kavgası formu dışında formu var. Göçmenlere dönük

saldırıları başladığında bu bir sürgüne neden oluyor. Yani oradaki göçmenleri mahalleden sürmeye dönük bir pratiğin parçası bu. Basit bir mahalle kavgası olarak gerçekleşiyor. Çoğu zaman göçmenlerin, şimdi mahalledeki Romanlar ve Kürtler kavga ettiğinde emniyet ikisine de eşit mesafede. Yani polis geldiğinde Roman'a da Kürt'e de eşit mesafede duruyor. Biri birine "terörist" diye hakaret ediyor, ki buna tanık oldum, diğeri de ona "torbacı" ya da "uyuşturucu satıcısı" diye hakaret ediyor, küfrediyor. İkisi de birbirini kriminalleştiriyor, ki Emniyet açısından ise ikisinin konumu belli ama göçmenler söz konusu olduğunda orada kolluk kuvveti zaten bir taraf. Konuyla hiç alakası olmayanlar da göçmenlere karşı bir taraf.

Biz bunu Antep'te sahada çalışırken gördük. Yani arabayla geçen Suriyelileri durdurup arabadan indirip dövmüşler. Bunu anlatıyor bana ve anlatanlardan bir tanesi diyor ki "ben o esnada oradan geçiyordum, baktım bizimkiler bunu dövüyorlar geldim ben de dövdüm." Dövdükleri kişi kim? Aslında aynı sokaktaki esnaf, yani o da orada bir dükkân açmış, Suriyeliler ondan alışveriş yaptığı için gıcık olmuşlar, dövüyorlar. Burada başka tür bir linç dayanışması, bir linç örgütlenmesi var ve bunun bir tarafında buna göz yuman, bunu bazen olaylar daha fazla büyümesin diye görmezden gelen, bazen de böyle düşündüğü ve böyle olması gerektiğine inandığı için umursamayan bir Emniyet bürokrasisi var. Asıl arka planda, eğer mutlaka bir dayanışmadan söz edeceksek bir yurttaş dayanışmasından söz edebiliriz. Ortak ötekimizi tanıyoruz. "Bu pis Arap buraya geldiğinden beri, bizim elde etmemiz gereken faydanın hepsine el koyuyor" gibi bir eğilim var. Ayrımcılıkların çalışma mekanizmaları, zannettiğimizden daha çeşitli, aşağıya doğru daha derin ve üstü daha fazlaca örtülüdür. Oraya dâhil olmadan, onun bir parçası olmadan, oradaki ayrımcılığın nasıl çalıştığını anlamak kolay değildir. Tarlabası örneğini verdim az önce, Romanların bu ülkedeki sosyal statüsünü biliyoruz. Kürtlerin -Tarlabası'ndaki Kürtleri kastediyorum- sosyal statüsünü biliyoruz. Şimdi en alta itilmiş, üstünde tepinilen iki sosyal grubun en alttakilerinin çatışma dinamiklerini anlamak için oranın gerçekten bir parçası olmak lazım. Dışarıdan bakarak anlaşılacak bir şey değil. Orada bambaşka hikâyeler var, demeye çalışıyorum. Bu kadar birbirine eşitlememek lazım, göçmenlere dönük hiddet dalgasının merkezinde onu mekândan sürmek var, sadece işimi aldı değil, sadece buradan git.

Emre Burhan: Bir noktada şey oluyor hani. Aynı mahallede örnek veriyorum, Antep özelinden bahsederek anlatıyorum. Mesela daha önce, örnek veriyorum; Kürtleri mahalleden gönderme gibi bir girişim vardı. Bugün ne oldu? Onlardan vazgeçildi artık. Gönderilmek ve orada kalmak isteyenler yan yana geldi. Bugün mesela işte oklar kime döndü Suriyeli göçmenlere. O zaman şeyi

göreceğiz zannediyorum ilerleyen yıllarda. İşte El Salvador'dan Amerika'ya göç eden gençlerin Mara Salvatrucha 13'ü kurması gibi bir şey doğru gidecek o zaman, ilerleyen süreçlerde.

Polat S. Alpman: Kırkayak derneğinden Kemal Vural bana bir şey göstermişti, Antep'i gezdirirken. Bir duvardaki Gamalı Haç'ı göstermişti, altında da Türk yazıyor. Şimdi, Alman Nazi Partisi'nin sembolünün Antep'in bir kenar mahallesindeki duvarda ne işi var? Bu ilişkiyi nasıl kurdunuz kardeşim? Nasıl bu kadar hızlı bir biçimde yaptınız bunu? Bu böyle olur ama... bu dinamikleri anlayabilmek için diyorum. Orada olmak lazım. Orada olmadan o Gamalı Haç'ın oraya nasıl geldiğini dışarıdan izleyip görmek çok zor

Vefa Saygın Ögütü: Evet arkadaşlar. Artık bitirelim diyorum. Hem biz yorulduk hem de hocayı da yorduk.

Polat S. Alpman: Estağfurullah.

Vefa Saygın Ögütü: Bence çok verimli oldu. Polat sağ olsun. Bize oldukça verimli bir araştırma sundun, gündemlerde bulundun. Arkadaşlar sizlere de teşekkür ediyorum. Bu açık dersin bu şekilde bitebilmesinde sizin de payınız büyük. Ben size şimdi hoşça kalın diyeyim o zaman. Görüşmek üzere, kendinize iyi bakın.